222172

บทคัดย่อ

การศึกษาการพัฒนารูปแบบการใช้ศักยภาพของท้องถิ่นในโครงการ "ชุมชนน่าอยู่ จังหวัดน่าน" เพื่อการจัดการทรัพยากรและอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพในการพัฒนาอย่างยั่งยืนครั้งนี้เป็นการดำเนินงานในปีที่ 2 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบในการใช้ศักยภาพของท้องถิ่น ซึ่งได้รับการพัฒนาตามนโยบายและแผนการปฏิรูประบบราชการและการกระจายอำนาจการปกครองของรัฐบาลไทย โดยยึดหลักแนวพระราชดำริ "เศรษฐกิจพอเพียง" เป็นหลัก อันจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน จนได้รูปแบบของ "ชุมชนน่าอยู่" เพื่อมาจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น และเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมในชุมชนและอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพในจังหวัดน่าน ซึ่งสามารถเป็นตัวอย่างให้กับพื้นที่ต่างๆ ในประเทศไทย สามารถนำไปปรับใช้ตามบริบทของชุมชน

ในปีที่ 1 (ตุลาคม 2547- ธันวาคม 2548) ได้ดำเนินการในพื้นที่นำร่อง ตำบลไหล่น่านและตำบลส้าน โดยใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research and Community based action research) และใช้แนวคิดพัฒนาชุมชนแบบองค์รวม โดยมีชุมชนเป็นฐานและ "คนเป็นศูนย์กลาง" โดยที่ปรับบทบาทกระบวนทัศน์ และการทำงานของนักวิจัย ปรับมุมมองว่าชุมชนมีศักยภาพ และทุนทางสังคมเดิมอยู่แล้ว

ส่วนในปีที่ 2 (มกราคม-ธันวาคม 2549) ได้มีการขยายพื้นที่การดำเนินงานออกไปใน 8 ตำบล (ตำบลน้ำเกี๋ยน กิ่งอำเภอภูเพียง ตำบลถืมตอง อำเภอเมือง ตำบลขึ่ง อำเภอเวียงสา ตำบลริม และตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา ตำบลสถาน อำเภอปัว และตำบลเปือ และตำบลพระพุทธบาท อำเภอเชียงกลาง) ซึ่งได้ใช้รูปแบบการทำงานที่ได้จากพื้นที่นำร่องในปีที่ 1 มาปรับใช้ โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม และกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความตระหนักถึงปัญหาคุกคามไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ หรือด้านสุขภาพ เท่ากับว่าให้ชุมชนได้ใช้ศักยภาพของชุมชนเองในการกำหนดทิศทางการแก้ปัญหา วางแนวทางแก้ไขด้วยการมีส่วนร่วมภายใต้บริบทของชุมชน ผลักดันให้เกิดปฏิบัติการของชุมชน (Community Action) สร้างสำนึกการเป็นเจ้าของร่วม มีการประสานภาคีในการสนับสนุนชุมชนด้านความรู้ บุคคลากร และงบประมาณ

ในพื้นที่ดำเนินการ 10 ตำบลมีประเด็นการขับเคลื่อนที่ค่อนข้างชัดเจน คือการลดความเสี่ยงจากการประกอบอาชีพ การพึ่งตนเอง และการสร้างระบบสุขภาพชุมชน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้เกี่ยวโยงกับพฤติกรรม และวิถีชีวิตของเกษตรกร โดยได้รับการจุดประกายทางความคิดจากภาคีร่วมทุกภาคส่วน มีการพัฒนาองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างทรัพยากรภายนอก และองค์ความรู้เดิมของชุมชน ก่อให้เกิดรูปแบบการทำงานที่เป็นรูปธรรม เช่นการจัดเวทีชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การวางแผนชุมชน การเกิดกลุ่มคนต้นแบบในชุมชน ปรากฏการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนเวลาหนึ่งๆ และมีปัจจัยแวดล้อมประกอบต่างกันไปของชุมชนนั้นๆ อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาโดยอาศัยทุกภาคส่วน เป็นปัจจัยหนุนเอื้อให้เกิด

222172

ความเข้มแข็งในชุมชน และกระตุ้นให้ชุมชนขับเคลื่อนเพื่อสร้าง"วิสัยทัศน์ร่วม" ในอันที่จะกำหนดยุทธศาสตร์และวางแผนดำเนินการร่วมกันแก้ไขปัญหา หากปราศจากการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนแล้ว การพัฒนาใดๆ คงยากที่จะสัมฤทธิ์ผล และรูปแบบการพัฒนาศักยภาพชุมชนที่เกิดขึ้น น่าจะเป็นตัวอย่างให้กับพื้นที่ที่สนใจได้ศึกษา และนำไปปรับใช้ เพื่อให้เกิดสุขภาวะที่ดีในชุมชนตนเองได้บ้าง